

Szczepan Czarnecki

Czeska delegacja na Tajwanie: wielogłos w polityce zagranicznej Czech

W dniach 30 sierpnia – 5 września 2020 r. przewodniczący Senatu Republiki Czeskiej Miloš Vystrčil (ODS), wraz z towarzyszącą mu czeską delegacją przedstawicieli polityki, biznesu oraz nauki, odbył oficjalną wizytę na Tajwanie. Podróż ta wywołała liczne kontrowersje na scenie politycznej Czech, jak i w wymiarze międzynarodowym. Władze Tajwanu nazwały to wydarzenie najważniejszym w relacjach między dwoma państwami. Chiny natomiast, nieuznające międzynarodowej podmiotowości Tajwanu, zanegowały wizytę czeskiej delegacji i zapowiedziały polityczne i ekonomiczne konsekwencje wobec Czech. Podróż Vystrčila na Tajwan stanowi też istotny argument polityczny dla opozycyjnej wobec czeskiego rządu – ODS, zarówno w zbliżających się wyborach do Senatu, jak i w wyborach lokalnych, otwierając czeskiemu politykowi również drogę do kampanii prezydenckiej.

Kontekst i cel czeskiej wizyty na Tajwanie. Wizyta przewodniczącego Senatu Republiki Czeskiej na Tajwanie pierwotnie była planowana na luty 2020 r. Podróż nie doszła do skutku z powodu nagłej śmierci ówczesnego przewodniczącego Senatu Jaroslava Kubery (ODS) w styczniu 2020 r. Nowo wybrany przewodniczący Senatu Miloš Vystrčil (ODS) wyraził zamiar zrealizowania planowanej przez poprzednika wizyty, określając ją jako wyraz szacunku dla wolności i demokracji. Pomimo krytycznego stosunku zarówno Chin, jak i części czeskich polityków, w tym prezydenta Miloša Zemana, premiera Andreja Babiša (ANO) i ministra spraw zagranicznych Tomáša Petříčka (ČSSD), 29 sierpnia 2020 r. przewodniczący Senatu wraz z dziewięćdziesięcioosobową delegacją przedstawicieli polityki (m.in. siedmiu senatorów oraz prezydent Pragi – Zdeněk Hřib z Czeskiej Partii Piratów), biznesu (przedstawiciele 36 firm), kultury i nauki (wiceprzewodniczący Akademii Nauk Republiki Czeskiej, rektor Instytutu Technologii Chemicznej, wicerektor Politechniki Czeskiej w Pradze oraz przedstawiciele Czech Space Alliance) udali się na Tajwan. Celem podróży, jak wskazał Vystrčil, było nawiązanie kontaktów gospodarczych i naukowych, w tym w dziedzinie badań, innowacji i nowych technologii.

Przebieg wizyty. Tygodniowa wizyta czeskiej dyplomacji na Tajwanie miała charakter zarówno praktyczny, jak i symboliczny. W agendzie znalazły się spotkania z najwyższymi urzędnikami Republiki Chińskiej oraz fora gospodarcze i naukowe. Pierwszego dnia wizyty (30 sierpnia) przewodniczący Senatu Republiki Czeskiej spotkał się z ministrem spraw zagranicznych Tajwanu Josephem Wu. Podczas spotkania Vystrčil podkreślił symboliczny charakter wizyty i wskazał na ogromny wkład obu państw w jej organizację. Podziękował też Tajwanowi za pomoc ofiarowaną Republice Czeskiej w pierwszych miesiącach pandemii COVID-19, kiedy jego państwo borykało się z problemem niedoboru materiałów ochronnych. Kolejny dzień wypełniły spotkania o charakterze gospodarczym. Podczas spotkania z ministrem gospodarki Tajwanu Wang Mei-hua poruszone zostały kwestie współpracy i rozwoju ekonomicznego po pandemii COVID-19. W ramach towarzyszącego wizycie forum gospodarczego odbyły się spotkania z przedstawicielami biznesu, w tym z jedną z ośmiu największych organizacji przemysłowych działających na Tajwanie: Tajwańskim Stowarzyszeniem Producentów Urządzeń Elektrycznych i Elektronicznych (TEEMA) oraz narodowymi liniami lotniczymi Tajwanu China Airlines. 1 września Vystrčil wygłosił mowę w parlamencie Republiki Chińskiej (ang. Legislative Yuan) m.in. na temat obrony demokracji oraz roli parlamentu w utrzymywaniu wartości demokratycznych. Nawiązując do przemówienia prezydenta Stanów Zjednoczonych Johna F. Kennedy'ego z 26 czerwca 1963 r. w Berlinie „Ich bin ein Berliner”, Vystrčil powiedział: „Jestem Tajwańczykiem”, co wywołało aplauz zgromadzonych. Przewodniczący Izby Ustawodawczej Republiki Chińskiej – Yu Shyi-kun, wręczył czeskiemu politykowi pamiątkowy medal za dyplomację parlamentarną i wyraził uznanie dla czeskich senatorów i przedsiębiorców za wzięcie udziału w delegacji. 2 września odbyło się spotkanie Vystrčila z premierem Tajwanu Su Tseng-changiem, podczas którego określone zostały najważniejsze obszary współpracy między państwami (m.in. cybernetyka i bezpieczeństwo: walka z dezinformacją i atakami

cybernetycznymi, nauka, ochrona zdrowia, rolnictwo). Następnego dnia czeski polityk udał się na spotkanie z prezydentem Tajwanu Tsai Ing-wen, która odznaczyła pośmiertnie poprzednika Vystrčila – Jaroslava Kubere, nazywając go wielkim przyjacielem Tajwanu. Ostatni dzień wizyty poświęcono problematyce związanej z funkcjonowaniem rynku i nauką. Łącznie podczas wizyty czeskiej delegacji na Tajwanie czescy przedsiębiorcy wzięli udział w około 280 spotkaniach z przedsiębiorcami tajwańskimi.

Odbiór międzynarodowy. Wizyta czeskiej delegacji na Tajwanie spotkała się z dezaprobatą Chińskiej Republiki Ludowej (ChRL). Jeszcze zanim do niej doszło, strona chińska wskazała Stany Zjednoczone jako inicjatora planowanego wydarzenia, a ponadto podkreśliła zaangażowanie rządzącej w Republice Chińskiej Demokratycznej Partii Postępu (DPP) w jego organizację. Oficjalną podróż czeskiego polityka na Tajwan ChRL określiła jako brak poszanowania zasady „jednych Chin” oraz zamierzone niszczenie podstaw relacji pomiędzy Chinami a Republiką Czeską, wskazując dodatkowo na przekroczenie „czerwonej linii”. Minister spraw zagranicznych ChRL Wang Yi oznajmił, że czeski polityk zapłaci „wysoką cenę” za naruszenie wspomnianej zasady, a przewodniczący Departamentu Współpracy Międzynarodowej Komunistycznej Partii Chin – Song Tao, zaznaczył, że wizyta czeskiej delegacji to ingerencja w sprawy wewnętrzne Chin, co podważa polityczne fundamenty więzi chińsko-czeskich. Wypowiedzi te w umiarkowanym stopniu przełożyły się na relacje handlowe – kontrakty w Chinach straciło kilka czeskich przedsiębiorstw, m.in. produkująca pianina i instrumenty klawiszowe firma Petrof, wobec której chiński partner biznesowy zapowiedział zerwanie umowy o wartości 200 tys. euro (ok. 5,3 mln CZK). Zarzuty oraz groźby ze strony ChRL spotkały się natomiast z reakcją polityków europejskich. Minister spraw zagranicznych Niemiec Heiko Maas podkreślił, że UE traktuje swoich partnerów z szacunkiem, którego oczekuje również od nich. Prezydent Słowacji Zuzana Čaputová określiła groźby ze strony Chin jako niedopuszczalne i zapewniła, że Słowacja popiera stronę czeską. Do sytuacji odniosło się również MSZ Francji, które oświadczyło, że reakcja ChRL jest nie do przyjęcia, a relacje Chin z UE muszą opierać się na szacunku i dialogu. Jeszcze przed rozpoczęciem oficjalnej wizyty na Tajwanie siedemdziesięciu polityków (m.in. z Wielkiej Brytanii, USA, Kanady, Australii oraz państw UE) wydało wspólne oświadczenie wyrażające poparcie dla wizyty Miloša Vystrčila na Tajwanie oraz potępiające działania ChRL, mające na celu wywarcie presji na czeskiej delegacji.

Odbiór wizyty w Czechach. Wizyta na Tajwanie wywołała kontrowersje na czeskiej scenie politycznej, uwydatniając polaryzację zarówno polityczną, jak i społeczną. Pobyt Vystrčila na Tajwanie jednoznacznie skrytykował prezydent Miloš Zeman, który określił podróż przewodniczącego Senatu jako „chłopięcą prowokację”. Premier Andrej Babiš zapowiedział, że przedstawiciele rządu będą starali się wyjaśnić stronie chińskiej, że polityka zagraniczna jest kontrolowana przez rząd Czech, a nie przez Senat, a ponadto wyraził nadzieję, że podróż Vystrčila nie zaszkodzi czeskim firmom, choć zapewnił, że zrobi wszystko, aby do tego nie dopuścić. Również minister spraw zagranicznych Tomáš Petříček oświadczył, iż za czeską politykę zagraniczną odpowiada rząd, a nie przewodniczący Senatu, oraz że zdefiniowana w latach 90. strategia państwa wobec Chin nie ulegnie zmianie. Krytyczne stanowisko wobec wydarzenia przedstawiła również KSČM, która poinformowała, że słowa Miloša Vystrčila o obronie wolności i demokracji wypowiedziane w kontekście podróży na Tajwan są jedynie ubogą próbą uzasadnienia oczywistej bezzasadności tej wizyty, gdyż jej rzeczywisty cel to zniszczenie relacji między Czechami a ChRL. Podróż przewodniczącego Senatu uzyskała natomiast poparcie polityków z konserwatywnych partii ODS, TOP09 i KDU-ČSL oraz centrowej Czeskiej Partii Piratów. Przewodnicząca TOP 09, Markéta Pekarová Adamová, stwierdziła, że Tajwan to ważny partner biznesowy Republiki Czeskiej, a podróż Vystrčila określiła jako właściwy krok w polityce zagranicznej państwa. Ponadto zwróciła uwagę na bezinteresowną pomoc Tajwanu okazaną Czechom w pierwszych miesiącach pandemii COVID-19. Nie mniej podzielone w kwestii wizyty przewodniczącego Senatu na Tajwanie jest czeskie społeczeństwo. Według badań agencji Median, 45% obywateli Czech odniosło się do wydarzenia negatywnie, natomiast 44% – dobrze bądź bardzo dobrze.

Wnioski. Oficjalna wizyta Miloša Vystrčila na Tajwanie może pozytywnie wpłynąć na wyniki ODS w zbliżających się wyborach lokalnych oraz do Senatu Republiki Czeskiej, które odbędą się w październiku 2020 r. Opozycyjna wobec koalicyjnego rządu złożonego z ANO i ČSSD partia Vystrčila zarzuca rządowi działania godzące w wartości demokratyczne i niezależność państwa. Prodemokratyczna postawa Vystrčila stawia ODS w pozytywnym świetle przed wyborcami sceptycznymi wobec współrządzącej partii ANO premiera Babiša. Podróż na Tajwan utrzymana

w narracji obrony demokratycznych wartości, określona przez przewodniczącego Senatu mianem „prostowania kręgosłupa”, znalazła znaczący kapitał społeczny i wsparcie medialne. Jej symboliczny wymiar otwiera Vystrčilowi drogę do startu w wyborach prezydenckich za trzy lata. Jego potencjalna kandydatura może być przeciwwagą dla wyborców nieprzychylnych urzędującemu prezydentowi Zemanowi, którego druga kadencja zakończy się w marcu 2023 r. Wizyta Vystrčila na Tajwanie wpisuje się również w dziedzictwo Václava Havla, który w 2004 r. odwiedził wyspę, co podkreślił minister spraw zagranicznych Tajwanu.

Wizyta czeskiej delegacji wpisuje się w dotychczasowe działania partii opozycyjnych na arenie międzynarodowej, zaostrzając równocześnie długotrwały konflikt polityczny pomiędzy współtworzącymi rząd partiami ANO oraz ČSSD, prezydentem Milošem Zemanem a aktywną w polityce zagranicznej Czech opozycją parlamentarną. W październiku 2019 r. w wyniku sporu dotyczącego skreślenia klauzuli uznania przez Pragę polityki „jednych Chin” wypowiedziano partnerską umowę Pragi z Pekinem. W tym samym roku prezydent Pragi Zdeněk Hřib powrócił do tradycji wywieszania tybetańskiej flagi w ramach międzynarodowej akcji „Flaga dla Tybetu”, gestu zwracającego uwagę na łamanie praw człowieka w autonomicznym regionie Chin. Tradycja wywieszania flagi Tybetu na praskim ratuszu nie była kontynuowana w latach 2014-2020, gdy prezydentem miasta była Adrianna Krnáčová (ANO). W styczniu 2020 r. prezydent Pragi Zdeněk Hřib oraz prezydent stolicy Tajwanu Ko Wen-je podpisali umowę partnerską dotyczącą współpracy gospodarczej, handlowej i kulturalnej między dwoma miastami.

Niewątpliwie można oczekiwać kolejnych nieprzechylnych Republice Czeskiej reakcji ze strony zarówno chińskiej dyplomacji, jak i chińskich spółek utrzymujących relacje handlowe z czeskimi partnerami. Chiny są drugim największym dla Czech eksporterem towarów, w tym komponentów w produkcji przemysłowej. Mniejsze znaczenie ma czeski eksport do Chin. Ponad 80% eksportu z Czech trafia na rynek wewnętrzny UE. Na Chiny przypada 1,3% czeskiego eksportu towarów i niewiele ponad 2% eksportu usług, co w przypadku całkowitego zamrożenia relacji handlowych mogłoby skutkować spadkiem ok. 1% PKB. Negatywne reakcje ChRL nie powinny mieć jednak istotniejszych konsekwencji gospodarczych dla Czech. Poparcie okazane Vystrčilowi przez europejskich polityków stawia Chiny w mało komfortowym położeniu, gdyż działania ChRL zostaną ograniczone z uwagi na możliwość ostrzejszej reakcji UE. Istotnym zagadnieniem pozostaje także struktura inwestycji Chin oraz Tajwanu w Republice Czeskiej. Według danych CzechInvest, inwestycje Tajwanu generują w Czechach ok. 24 tys. miejsc pracy, co stanowi sześciokrotnie lepszy wynik aniżeli zatrudnienie wygenerowane przez inwestorów z Chin. Tylko tajwański FOXCONN CZ s.r.o. z zakładami produkcyjnymi w Pardubicach i Kutnej Horze zapewnia blisko 5000 miejsc zatrudnienia, będąc przy tym jednym najważniejszych eksporterów w Republice Czeskiej.